

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศสปป.ลาว : กรณีศึกษาเสรีภาพทางศาสนาของ คริสตชนนิกายโปรเตสแตนต์ระหว่าง ค.ศ.1975 – 2000 นี้ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2 ข้อ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาถึงเสรีภาพทางศาสนาของคริสตชนนิกายโปรเตสแตนต์ในประเทศลาว ตั้งแต่ปี ค.ศ.1975 - 2000 โดยพิจารณาจากหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน เรื่องเสรีภาพทางศาสนาและความเชื่อ อันเป็นที่ยอมรับกันตามหลักการสากลใน “ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการไม่ ผ่อนปรนและการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบบนพื้นฐานทางศาสนาหรือความเชื่อ : 2524” ขององค์การสหประชาชาติเป็นเกณฑ์ และประการที่สอง เพื่อวิเคราะห์เสรีภาพทางศาสนาของคริสเตียนในประเทศลาว ภายใต้ข้อจำกัด เหตุผล และ บริบททางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของประเทศลาวเอง รวมทั้งผลกระทบจากปัจจัยภายนอก โดยใช้กรอบแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่หลากหลายเพื่อทำความเข้าใจปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศลาว

6.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาการ และสภาพทั่วไปของคริสต์ศาสนาในประเทศสปป.ลาวสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า คริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ได้เข้ามาสู่ประเทศลาว และมีพัฒนาการมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ยุคก่อนอาณานิคม โดยมีกลุ่มมิชชันนารีหลายกลุ่มเข้ามาทำการเผยแพร่ศาสนาในประเทศลาว กลุ่มที่สำคัญได้แก่ กลุ่มเพรสไบทีเรียน กลุ่มแบพติส และกลุ่มซีเอ็มเอ โดยแต่ละกลุ่มมีการแบ่งพื้นที่กันรับผิดชอบ และแนวทางการสอนของแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกันออกไปด้วย โดยการเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในประเทศลาวนั้นมีความเกี่ยวข้องกับการล่าอาณานิคม ทั้งของฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ.1954 – 1975 ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งการต่อสู้ระหว่างขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวกับจักรวรรดินิยมอเมริกัน ซึ่งการเผยแพร่ศาสนาในช่วงนั้นเน้นไปที่ชาวเขาเผ่าม้ง ในขณะที่กองทัพอเมริกันในลาวก็ทำการฝึกขวาม้งให้เป็นทหารของอเมริกันด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่าคริสต์ศาสนาในประเทศลาวจะเผยแพร่มาจากกลุ่มมิชชันนารีหลายกลุ่ม แต่ในท้ายที่สุดปี ค.ศ.1954 คริสตจักรทั่วประเทศลาวก็สามารถรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียวภายใต้การดูแลของคริสตจักรข่าวประเสริฐแห่งประเทศไทย แต่ในที่สุดภายหลังจากพรรคคอมมิวนิสต์ลาวเข้าปกครองประเทศในปี ค.ศ.1975 พรรคได้ทำการจัดระเบียบสังคมใหม่

ซึ่งคริสต์ศาสนาถูกมองเป็นศัตรูของพรรคและเป็นซากอารยธรรมที่หลงเหลืออยู่ของประเทศอาณานิคม ดังนั้นคริสต์ศาสนาในช่วงเวลานั้นจึงถูกจำกัดอย่างมาก ประกอบกับคริสตชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำทางความเชื่อต้องอพยพออกนอกประเทศ ทำให้คริสต์ศาสนาในเวลานั้นอยู่อย่างแตกแยกและไม่มีเสรีภาพ แต่ภายหลังจากรัฐบาลมินโอบายที่ผ่อนคลายลงในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ทำให้คริสต์ศาสนาในประเทศลาวเริ่มได้รับการฟื้นฟูอีกครั้ง โดยผู้นำกลุ่มหนึ่งที่เดินทางกลับมาจากต่างประเทศ และบางคนเพิ่งออกมาจากค่ายสัมมนา ซึ่งผู้นำเหล่านี้ได้เริ่มเคลื่อนไหวเพื่อรวบรวมคริสตจักรทั่วประเทศให้เป็นหนึ่งเดียว จนสามารถจัดการประชุมใหญ่ขึ้นทั่วประเทศได้ในปี ค.ศ.1989 และได้จัดตั้งคริสตจักรข่าวประเสริฐแห่งประเทศลาวขึ้นใหม่

ในปัจจุบัน คริสตจักรทั่วประเทศลาว ประมาณ 400 แห่ง อยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์รวมคริสตจักรข่าวประเสริฐ โดยมีคริสตชนอยู่ทั่วประเทศประมาณ 100,000 คน (ความเชื่อของผู้นำคริสตชนลาว) และมีอัตราการเติบโตของจำนวนคริสตชนค่อนข้างสูง

จากวัตถุประสงค์ข้อแรกของการศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า จากการนำเสนอในรายงานของสื่อต่างๆ ระบุว่าในช่วงปี 1975 – 2000 คริสตชนในประเทศลาวถูกจำกัดเสรีภาพและถูกข่มเหงหลายด้าน โดยในปี ค.ศ.2000 รายงานด้านเสรีภาพทางศาสนาของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ระบุว่าสถานการณ์ด้านเสรีภาพทางศาสนาในประเทศลาว อยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วง ซึ่งสามารถสรุปลักษณะของการจำกัดเสรีภาพและการกดขี่ข่มเหงคริสตชนได้ 4 ลักษณะ คือ

1. การห้ามเผยแพร่ศาสนา และห้ามร่วมมือกับองค์กรในต่างประเทศ โดยรัฐบาลห้ามตีพิมพ์และแจกจ่ายเอกสารหรือบทความทางศาสนา ซึ่งหากใครละเมิดจะมีความผิดฐานแบ่งแยกความสามัคคีตามมาตรา 60 ของกฎหมายอาญา หรือโทษฐานรวมกลุ่มเพื่อสร้างความปั่นป่วนตามมาตรา 66 ซึ่งทั้งสองมาตรามีโทษสูงสุดจำคุก 5 ปี ส่วนการร่วมมือ และรับความช่วยเหลือจากองค์กรทางศาสนาในต่างประเทศ รัฐบาลก็ห้ามเด็ดขาด แม้ว่าจะเคยประกาศว่าการติดต่ออย่างเป็นทางการสามารถทำได้หากได้รับอนุญาตจากรัฐบาล แต่ที่ผ่านมาก็ยังไม่เคยมีกลุ่มใดได้รับอนุญาตเลย และถ้าหากใครคริสตชนคนใดละเมิดข้อห้ามนี้ก็จะมีความผิดตามมาตรา 51 แห่งประมวลกฎหมายอาญา คือ การทรยศต่อชาติ ซึ่งอาจมีโทษรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิตเลยทีเดียว

2. การจับกุมคริสตชน โดยเฉพาะผู้นำทางศาสนาซึ่งปรากฏอยู่หลายครั้ง โดยเฉพาะในช่วง 3 ปีแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และในระหว่าง ปี ค.ศ.1999-2000 โดยสาเหตุที่คริสตชนถูกจับกุมก็แตกต่างกันออกไป บางคนถูกจับกุมขณะศึกษาพระคัมภีร์ บางคนถูกจับกุมในระหว่างนมัสการในโบสถ์ บางคนถูกจับกุมระหว่างเดินทางออกนอกประเทศ หรือบางคนก็ถูก

จับกุมขณะอยู่กับบ้านเฉยๆก็มี โดยส่วนใหญ่จะถูกจับกุมในข้อหาละเมิดกฎหมายอาญามาตรา 60 หรือ 66 ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว

3. การสั่งปิดคริสตจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคริสตจักรที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ เพื่อจำกัดการเจริญเติบโตของคริสต์ศาสนา โดยให้เหตุผลแตกต่างกัน เช่น ทางความต้องการใช้อาคารของคริสตจักรเป็นสำนักงานของหน่วยงานราชการ หรืออ้างว่าไม่เหมาะสมกับท้องถิ่น เช่นที่หลวงพระบางซึ่งได้รับการรับรองให้เป็นเมืองมรดกโลกเพราะเหตุผลเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนาและมีวัดเก่าแก่จำนวนมาก ดังนั้นโบสถ์คริสต์ซึ่งไม่ใช่ศาสนาหลักของเมืองหลวงพระบางและไม่ใช่วัฒนธรรมลาวจึงไม่ควรอยู่ในเขตเมือง หรืออาจให้เหตุผลว่าคริสตจักรเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ เป็นต้น และนอกจากการปิดโบสถ์แล้ว การสร้างโบสถ์ใหม่ยังถือเป็นเรื่องผิดกฎหมายและไม่สามารถทำได้ด้วย

4. การบังคับให้คริสตชนลงนามในใบปฏิญาณตนเพื่อละทิ้งความเชื่อ โดยรัฐบาลถือว่าคริสต์ศาสนาเป็นเครื่องมือของต่างชาติ และผู้ที่เป็นคริสตชนคือผู้ที่ถูกล่อลวงให้เป็นเครื่องมือของต่างชาติ ดังนั้นจึงควรละทิ้งความเชื่อเสีย โดยวิธีการของเจ้าหน้าที่มีทั้งแบบละมุนละม่อมและแบบรุนแรง โดยอาจอธิบายเหตุผลและชักชวนให้คริสตชนลงนาม หรือบางครั้งก็ใช้วิธีการรุนแรงถึงขั้นบุกฉ้อมหมู่บ้านเพื่อบังคับให้คริสตชนลงนาม ซึ่งหากใครไม่ลงนามก็จะมีโทษรุนแรงถึงขั้นจำคุก หรืออาจถูกส่งไปเข้าค่ายสัมมนา

มีข้อสังเกตในการจำกัดเสรีภาพทางศาสนาของรัฐบาล คือ ความรุนแรงจะแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ของแต่ละท้องถิ่น และสภาพการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น อีกทั้งความรุนแรงจะแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ระหว่างประเทศและนโยบายของรัฐบาลในแต่ละสมัย

จากการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม พบว่า คริสตชนในประเทศลาวมีเสรีภาพทางศาสนาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. เสรีภาพในการนมัสการและศาสนสถาน เสรีภาพในการนมัสการสามารถทำได้ในขอบเขตที่จำกัด คือ ต้องทำในสถานที่ที่เหมาะสม เช่นในคริสตจักรหรือในบ้านของคริสเตียนเท่านั้น ส่วนการนมัสการนอกขอบเขตคริสตจักรต้องได้รับอนุญาตเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นหรือศูนย์รวมแนวลาสร้างชาติ นอกจากนั้นการจำกัดเสรีภาพในการนมัสการพระเจ้ายังแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นในแต่ละแขวง และสภาพการณ์ทางการเมืองของแต่ละพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งโดยทั่วไปในพื้นที่กำแพงนครเวียงจันทน์คริสตชนยังคงมีเสรีภาพในการนมัสการดี นอกจากการนมัสการแล้ว การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ เช่น

งานแต่งงาน หรืองานศพ ก็สามารถทำได้ และยังถือเป็นโอกาสดีของผู้นำคริสตชนในการประกาศเผยแผ่ศาสนาด้วย

ตั้งแต่ปี 1975 เป็นต้นมา ถึงแม้ว่าคริสตจักรในประเทศลาว จะไม่สามารถจัดตั้งคริสตจักรในประเทศลาวอย่างเป็นทางการได้ แต่ในบางท้องถิ่นก็สามารถจัดตั้งเป็นชุมชนคริสเตียนหากเจ้าหน้าที่ไม่เข้มงวดมากนัก ในเวียงจันทน์การนัมสการภายในขอบเขตของคริสตจักรสามารถทำได้เต็มที่ และสิทธิในการเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ของคริสตจักรก็เป็นของคริสตจักร ศูนย์รวมอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพียงแต่ต้องรายงานผลการดำเนินงานของคริสตจักรให้แนวลาวสร้างชาติทราบเป็นประจำทุกปี ส่วนคริสตจักรรอบนอกบางแห่ง แม้ว่าจะก่อตั้งมาเป็นเวลานานแล้วก็ยังถูกแทรกแซงจากทางการได้ และหลังจากปี 1975 เป็นต้นมา มีคริสตจักรหลายแห่งในประเทศลาวต้องถูกสั่งปิด และมีอีกหลายแห่งถูกยึดไปเป็นของรัฐบาล โดยเฉพาะคริสตจักรที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล

2. เสรีภาพในการจัดตั้งและดูแลองค์กรการกุศล นอกจากคริสตจักรข่าวประเสริฐแล้วในปัจจุบันประเทศลาวยังไม่มีองค์กรการกุศลอื่นที่สังกัดคริสตจักรข่าวประเสริฐเลย ทั้งนี้เป็นเพราะรัฐบาลไม่อนุญาต การช่วยเหลือสังคมของคริสตจักรสามารถทำได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากแนวลาวสร้างชาติก่อน ในช่วงที่ผ่านมาเคยมีองค์กรคริสเตียนจากต่างชาติพยายามเข้ามาก่อตั้งเป็นเครือข่ายหรือสมาคมของคริสเตียนขึ้น แต่ก็ไม่เป็นที่ยอมรับของรัฐบาล ทำให้เครือข่ายเหล่านี้ไม่เติบโตนัก และต้องดำเนินการในลักษณะองค์กรใต้ดินเป็นส่วนใหญ่ การรวมตัวกันของคริสตจักรในประเทศลาวจะมีการรวมตัวกันภายในคริสตจักรข่าวประเสริฐแห่งประเทศไทยเท่านั้น โดยจะมีการประชุมร่วมกันเมื่อมีความจำเป็น แต่ก็ยังไม่สามารถจัดการประชุมใหญ่ในระดับประเทศได้

3. เสรีภาพในการผลิตและใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางศาสนา อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ของคริสตจักรที่จำเป็นในการนัมสการ เช่น หนังสือเพลงหรือพระคัมภีร์ ยังไม่สามารถผลิตได้เองภายในประเทศลาว เนื่องจากกฎหมายยังไม่อนุญาต ทำให้ต้องใช้ของเก่าที่บางเล่มมีมาก่อนปี 1975 และในบางครั้งก็จะมีคริสตชนลาวที่เดินทางมาจากต่างประเทศนำเอามาฝากบ้าง เป็นต้น

4. เสรีภาพในการเขียนและเผยแพร่สิ่งพิมพ์ทางศาสนา ตั้งแต่ปี 1975 เป็นต้นมาการจำหน่ายหรือแจกจ่ายสิ่งพิมพ์ของคริสเตียนไม่ว่าจะเป็นนิตยสาร วารสาร หรือหนังสือคริสเตียน ยังไม่สามารถทำได้เลย เพราะรัฐบาลไม่ให้เสรีภาพในการพิมพ์แก่คริสตจักร รวมทั้งคริสตจักรเองก็ยังไม่มียกงบประมาณเพียงพอ แต่ถ้าหากเป็นการพิมพ์เล็กน้อยๆ เพื่อใช้ภายในของเขตของคริสตจักร เช่น คำเทศนาหรือคู่มือปฏิบัติเพื่อประกอบการนัมสการในแต่ละอาทิตย์สามารถทำได้

แต่การแจกจ่ายเอกสารเพื่อเผยแพร่ศาสนาในประเทศลาวนั้นไม่สามารถทำได้อย่างเด็ดขาด เพราะถือเป็นการสร้างความแบ่งแยกในสังคม

5. เสรีภาพในการสอนศาสนา การสอนศาสนาภายในขอบเขตของคริสตจักรสามารถทำได้ อย่างเต็มที่ โดยสามารถกำหนดหลักสูตรและวิธีการสอนได้เอง แต่ก็ยังไม่สามารถก่อตั้งเป็น โรงเรียนพระคริสต์ธรรมที่ได้รับการยอมรับตามกฎหมายได้ เพียงแต่เป็นที่ยอมรับในหมู่คริสตชน เท่านั้น แต่ถ้าหากเป็นการจัดการเรียนการสอนนอกคริสตจักรแล้ว ไม่สามารถทำได้เลย หรือ ถ้าหากจะต้องขออนุญาตจากทางการ ซึ่งโอกาสที่จะได้รับอนุญาตง่ายหรือยากขึ้นอยู่กับความ เข้มงวดของเจ้าหน้าที่ของแต่ละท้องถิ่น

6. เสรีภาพในการขอและรับบริจาค การขอรับบริจาคเงินหรือสิ่งของจากบุคคลหรือ สถาบันต่างๆ สามารถทำได้ แต่ต้องเป็นบุคคลหรือองค์กรภายในประเทศเท่านั้น และต้องเป็นการ ให้โดยไม่มีเงื่อนไข ส่วนการรับเงินจากองค์กรต่างประเทศไม่สามารถทำได้ แต่สามารถรับความ ช่วยเหลือได้ โดยต้องขออนุญาตจากรัฐบาลและระบุนายทะเบียนของความช่วยเหลือที่ขอรับอย่าง ชัดเจน

7. เสรีภาพในการฝึกและแต่งตั้งผู้นำคริสตจักรในประเทศลาว แม้ว่าจะยังไม่มีโรงเรียน พระคริสต์ธรรมอย่างเป็นทางการและได้รับการรับรองตามกฎหมาย แต่คริสตจักรก็มีการสอน พระคัมภีร์อยู่ โดยคริสตชนในแต่ละท้องถิ่นจะเป็นผู้คัดเลือกบุคคลเข้ามารับการอบรมที่คริสตจักร ข้าราชการประจำ เมื่อเรียนจบและได้รับอนุญาตจากคริสตจักรศูนย์รวมแล้วก็สามารถกลับไปเป็นผู้นำ คริสตจักรในท้องถิ่นของตนได้ ซึ่งที่ผ่านมารัฐบาลยังไม่เคยเข้ามาแทรกแซงในการคัดเลือกหรือ แต่งตั้งผู้นำคริสตชน

8. เสรีภาพในการหยุดและเฉลิมฉลองในวันสำคัญทางศาสนา หน่วยงานที่เป็นของ คริสเตียน ไม่ว่าจะเป็นคริสตจักรชาวประเสริฐ หรือบริษัทเอกชนสามารถกำหนดวันหยุดให้ พนักงานหยุดพักในวันสำคัญทางศาสนาคริสต์ได้โดยที่รัฐบาลไม่เข้ามาแทรกแซง แต่หากเป็น หน่วยงานที่ไม่ใช่ของคริสเตียนทั้งราชการและเอกชน บางแห่งสามารถลาหยุดได้ แต่ก็มีบางแห่งที่ หยุดไม่ได้และบางแห่งมีการกลั่นแกล้งคริสตชนโดยเพิ่มงานให้หนักเพื่อไม่ให้คริสตชนไป นมัสการได้ก็มี การเฉลิมฉลองในวันสำคัญทางศาสนา ถ้าเป็นในเขตเวียงจันทน์สามารถทำได้ อย่างเต็มที่ โดยทางการให้ความร่วมมือด้วยการส่งเจ้าหน้าที่มาดูแลความเรียบร้อย แต่ต้องทำภายใน ขอบเขตของ คริสตจักรเท่านั้น และต้องไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น แต่ถ้าเป็นนอกเขตเวียงจันทน์ บางแห่งก็ทำได้แต่ไม่เต็มที่เหมือนที่เวียงจันทน์ หรือบางแห่งก็ไม่สามารถทำได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลานั้นด้วย

9. เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างคริสตจักร ส่วนมากถ้าเป็นเรื่องเร่งด่วนหรือไม่เป็นความลับมากนักก็จะติดต่อทางโทรศัพท์ แต่ถ้าเป็นเรื่องสำคัญก็ต้องเดินทางมาพบปะพูดคุยกันโดยตรง ซึ่งโดยปกติผู้นำคริสตจักรต้องเดินทางขึ้นไปที่ศูนย์รวมคริสตจักรชาวประเสริฐที่เวียงจันทน์อยู่แล้ว เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวเป็นรายเดือน แต่การประชุมใหญ่ทั่วประเทศหรือการประชุมสามัญของคริสตจักรระดับประเทศยังไม่สามารถทำได้ เพราะต้องขออนุญาตจากรัฐบาลและคริสตจักรเองก็ยังไม่มียงบประมาณเพียงพอที่จะจัดได้ ส่วนการติดต่อกับองค์กรคริสเตียนในต่างประเทศนั้น หากเป็นในนามคริสตจักรไม่สามารถทำได้ แต่ถ้าเป็นการติดต่อเป็นการส่วนตัวสามารถทำได้ แต่ก็ไม่มีเสรีภาพมากนัก เพราะที่ผ่านมามีการคัดค้านจดหมายที่ส่งมาถึงคริสตจักรหรือคักฟังโทรศัพท์ของ คริสตจักรอยู่เป็นประจำ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่สองของงานวิจัยสามารถสรุปได้ว่า บริบทแวดล้อมด้านต่างๆ ของประเทศลาวมีบทบาทในการให้หรือจำกัดเสรีภาพทางศาสนาของคริสตชนในประเทศลาว โดยสามารถแยกพิจารณาที่ละด้าน ได้แก่

1) ด้านภูมิศาสตร์และประชากร ถือเป็นปัจจัยด้านลบต่อเสรีภาพทางศาสนาในประเทศลาว เนื่องจากการกระจายตัวของหมู่บ้านคริสเตียนแต่ละแห่งในประเทศลาว บางแห่งอยู่ในภูเขาห่างไกล ทำให้รัฐบาลต้องควบคุมอย่างเข้มงวด และบางครั้งต้องใช้ความรุนแรงในการกำจัดคริสเตียน และการคมนาคมสื่อสารที่ยากลำบากทำให้เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นของประเทศลาวมีอำนาจมาก และในบางท้องถิ่นที่เจ้าหน้าที่มีความเกลียดชังคริสตชนหรือมีความเข้มงวดสูงทำให้เกิดการจำกัดเสรีภาพของคริสตชนมากขึ้น

2) ด้านประวัติศาสตร์ ถือเป็นปัจจัยด้านลบอีกประการหนึ่ง คือ จากประวัติศาสตร์ของประเทศลาวที่ต้องถูกรุกรานและแทรกแซงจากต่างประเทศอยู่เสมอ มีผลกระทบต่อระบบความคิดและมุมมองของรัฐบาลและประชาชนลาวทั่วไปทำให้มีความคิดแบบชาตินิยมสูง มีความภาคภูมิใจในเอกราชมาก และมีมุมมองต่อต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอาณานิคมตะวันตกว่าเป็นศัตรู ดังนั้น คริสต์ศาสนาซึ่งเข้ามายังประเทศลาวในช่วงที่ตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตกจึงถือเป็นศาสนาของศัตรู และคริสตศาสนาที่คงเหลืออยู่ในประเทศลาวภายหลังได้รับเอกราชในปี ค.ศ.1975 ก็คือตัวแทนของประเทศตะวันตกที่คงอยู่ในลาว และจากประวัติศาสตร์การเผยแพร่ศาสนาที่มุ่งเน้นที่กลุ่มชาวม้ง ซึ่งเคยเป็นศัตรูของขบวนการปะเทดลาวในช่วงสงครามอินโดจีน ทำให้รัฐบาลลาวมีมุมมองต่อชาวม้งโดยเฉพาะที่เป็นคริสเตียนในแง่ลบ ส่งผลให้คริสตชนชาวม้งถูกจำกัดเสรีภาพทางศาสนาเป็นพิเศษ

3) ด้านการเมือง ซึ่งเป็นทั้งปัจจัยด้านบวกและด้านลบต่อการให้เสรีภาพทางศาสนาแก่คริสตชนลาว โดยด้านบวกได้แก่ การที่รัฐบาลลาวให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการนับถือศาสนาในรัฐธรรมนูญในปี 1991 ปัจจัยด้านลบ ได้แก่ การยึดมั่นในแนวทางสังคมนิยมของรัฐบาลลาวที่มุ่งสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม สร้างความเป็นเอกภาพและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรม ทำให้รัฐบาลลาวต้องจำกัดการกระทำใดๆก็ตามที่จะเป็นการสร้างความแตกแยกในสังคมหรือสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงการจำกัดการเจริญเติบโตของคริสต์ศาสนาด้วย นอกจากนี้นโยบายแบบสังคมนิยมแล้ว รัฐบาลลาวยังมีมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน แบบสังคมนิยม คือให้เสรีภาพแก่ประชาชนได้ แต่ต้องไม่เกินขอบเขตของความสงบเรียบร้อยในสังคมและผลประโยชน์ของประเทศ ซึ่งการกระทำหลายอย่างของคริสตชนลาวรัฐบาลถือว่าเป็นการแบ่งแยกหรือสร้างความไม่สงบในสังคมทำให้รัฐบาลลาวต้องจำกัดการกระทำพวกนี้ นอกจากนี้ความหวาดระแวงจากการแทรกแซงของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลยังส่งผลให้รัฐบาลลาวต้องจำกัดความเคลื่อนไหวของคริสตชนอย่างเข้มงวดเพราะหวั่นเกรงว่าคริสตชนจะร่วมมือกับกลุ่มเคลื่อนไหวทั้งในและต่างประเทศเพื่อกำหนดการโค่นล้มรัฐบาล

4) ด้านเศรษฐกิจ ถือเป็นปัจจัยด้านบวกต่อการให้เสรีภาพทางศาสนา โดยเฉพาะจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายในปี 1986 ทำให้รัฐบาลลาวให้เสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้นในหลายๆด้าน รวมทั้งด้านศาสนาด้วย และเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อกำเนิดของคริสตจักรข่าวประเสริฐแห่งประเทศไทยลาว นอกจากนี้การที่ประเทศลาวยังต้องรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในหลายๆด้านทำให้รัฐบาลต้องรักษาภาพลักษณ์ด้านสิทธิมนุษยชนให้ดี และการรับความช่วยเหลือด้านเทคนิคเฉพาะทางและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญจากต่างชาติ ยังเป็นหนทางให้คริสตชนในประเทศลาวได้มีโอกาสติดต่อกับคริสตชนในต่างประเทศด้วย

5) ด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่ทำให้รัฐบาลต้องจำกัดเสรีภาพทางศาสนาเนื่องจากสังคมลาวเป็นสังคมที่มีความหลากหลาย ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ และวัฒนธรรม ดังนั้นรัฐบาลลาวจึงต้องจำกัดความหลากหลายเหล่านี้และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรมขึ้นมา นอกจากนี้การที่ประชาชนลาวยึดมั่นในพุทธศาสนาเป็นเวลานานทำให้รัฐบาลให้การยอมรับและผลักดันให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และบางครั้งก็ใช้เป็นเหตุผลในการจำกัดเสรีภาพทางศาสนาของกลุ่มศาสนาอื่นรวมทั้งคริสตชนด้วย

จากการวิเคราะห์บริบทด้านต่างๆของประเทศลาวข้างต้น จึงสามารถสรุปสมมุติฐานในการวิจัยได้ว่า บริบททางภูมิศาสตร์ประชากร ประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมทั้ง ภายในและระหว่างประเทศ มีผลต่อสาเหตุและความจำเป็นในการจำกัดเสรีภาพทางศาสนาของ คริสเตียน

ในประเทศลาวจริง โดยบริบทแต่ละด้านของประเทศลาวส่งผลต่อการให้หรือการจำกัดเสรีภาพที่แตกต่างกันไปตามรายละเอียดที่ได้กล่าวไปแล้ว นอกจากนี้ผลกระทบจากปัจจัยภายนอกก็มีส่วนต่อการให้หรือจำกัดเสรีภาพ

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วทั้งหมดพบว่า ในระหว่างปี 1975 – 2000 มีเหตุการณ์หลายๆอย่างที่เป็นการจำกัดเสรีภาพทางศาสนาเกิดขึ้นกับคริสตชนในประเทศลาว และหลายครั้งที่รัฐบาลลาวถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประเทศตะวันตกว่าละเมิดสิทธิมนุษยชนเนื่องจากการจำกัดเสรีภาพทางศาสนาดังกล่าว ซึ่งในมุมมองของรัฐบาลลาวถือว่าไม่ใช่การละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะ มุมมองและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของประเทศลาวแตกต่างจากประเทศตะวันตก โดยรัฐบาลลาวมีแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนตามกระแสต่อต้าน คือ ให้เสรีภาพแก่ประชาชนในระดับหนึ่ง แต่ต้องอยู่ภายในขอบเขตของสันติภาพ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม และผลประโยชน์ของชาติ โดยรัฐบาลเป็นผู้กำหนดเองว่าการกระทำใดเป็นการทำลายสันติภาพ หรือสร้างความแตกแยกในประเทศ

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิจัยเรื่องเสรีภาพทางศาสนาในประเทศลาว ตั้งแต่ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย ตามที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยใน 2 ระดับ คือ

ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1) นโยบายของรัฐบาลลาวต่อการจำกัดเสรีภาพทางศาสนา ผู้วิจัยยอมรับ และมีความเชื่อมั่นในทุกระบบการปกครองว่าเป็นระบอบที่ดี ผ่านกระบวนการคิดและวิเคราะห์มาอย่างถี่ถ้วน และทุกระบบย่อมมีข้อดีและข้อเสียอยู่ในตัว ขึ้นอยู่กับการนำมาประยุกต์ใช้ของรัฐบาลแต่ละประเทศ และแต่ละประเทศมีเสรีภาพในการกำหนดแนวทางการพัฒนา ซึ่งรวมทั้งมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนให้เหมาะสมกับแนวทางการพัฒนาและสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ ดังนั้นการที่รัฐบาลลาวจะกำหนดขอบเขตด้านสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในด้านต่างๆของประชาชนในประเทศจึงเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ วิถีทาง และแนวคิดในการพัฒนาประเทศ ซึ่งไม่ควรถูกแทรกแซงจากประเทศใด หรือกลุ่มองค์กรใด แต่มาตรฐานที่กำหนดต้องมีความชัดเจนทั้งในแง่ของกฎหมายและการนำไปปฏิบัติ ดังจะเห็นว่า การที่รัฐบาลลาวปฏิเสธข้อกล่าวหาในการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล โดยกล่าวว่า รัฐบาลลาวให้ความสำคัญในสิทธิมนุษยชนและได้ให้การรับรองสิทธิของประชาชนไว้ในระดับหนึ่งแต่อาจไม่เหมือนกับสิทธิของประเทศตะวันตก ผู้วิจัยถือว่าเป็นเรื่องที่เหมาะสม และการที่รัฐบาลลาวให้การรับรองสิทธิและ

เสรีภาพของประชาชนไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี และถูกต้อง แต่ในการกำหนดมาตรฐานต่างๆควรมีความชัดเจน เช่น รัฐบาลควรระบุว่าการกระทำใดคือการกระทำที่แบ่งแยกความสามัคคี การกระทำใดคือการสร้างความปั่นป่วนในสังคม และการกระทำใดคือการทรยศต่อชาติ เพื่อกำหนดเป็นบรรทัดฐานที่ชัดเจน และในการนำไปปฏิบัติควรมีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ คือสามารถบังคับใช้ได้กับทุกพื้นที่ และทุกกลุ่มชน

2) ข้อเสนอแนะแก่ประเทศต่างๆในการดำเนินนโยบายกับประเทศลาว ผู้วิจัยเชื่อว่าการตัดสินใจปราฏการณ์ หรือพฤติกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในประเทศลาวนั้น ต้องพยายามทำความเข้าใจในบริบทด้านต่างๆของประเทศลาว ด้วยการมองแบบองค์รวม โดยนานาชาติต้องยอมรับในความหลากหลายและความแตกต่างในแนวคิดทางการเมืองและการพัฒนาของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของประเทศนั้นๆ ดังนั้นนานาชาติโดยเฉพาะประเทศตะวันตก แม้ว่าจะมีสิทธิวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลลาวได้ แต่ไม่ควรนำมาตราฐานของประเทศตนมาเป็นเครื่องมือในการตัดสินการกระทำของรัฐบาลลาวว่าการกระทำใดเป็นการกระทำที่ถูกหรือผิดได้มาตรฐานหรือไม่ได้มาตรฐาน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำข้อตัดสินเหล่านี้มาเป็นข้ออ้างในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศสปป.ลาว โดยที่มิได้ทำความเข้าใจในเหตุผลและความจำเป็นภายใต้บริบทและข้อจำกัดของรัฐบาลลาว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้แต่เปลี่ยนพื้นที่เป็นประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ ซึ่งผลการวิจัยอาจชี้ให้เห็นถึงลักษณะร่วมกันบางอย่างของประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นมุมมองด้านสิทธิมนุษยชนแบบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือลักษณะเฉพาะของเสรีนิยมหรือสังคมนิยมในแบบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้

2) การศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในประเทศลาว ควรเป็นการศึกษาแบบ ศึกษาพื้นที่ (Area Study) โดยการพิจารณาและทำความเข้าใจถึงผลกระทบจากบริบทรอบด้านของประเทศลาว และทำการวิเคราะห์แบบองค์รวมจะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์นั้นได้อย่างลึกซึ้งและชัดเจนยิ่งขึ้น

3) เนื่องจากผลการวิจัยในครั้งนี้ ในบางประเด็นยังไม่สามารถหาคำตอบหรือข้อสรุปที่ชัดเจนได้เนื่องจากข้อจำกัดในหลายๆด้าน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าหากมีการสำรวจความคิดเห็นหรือทัศนคติในเชิงปริมาณ จะสามารถตอบคำถามในหลายๆประเด็นได้ชัดเจนขึ้น เช่น ประเด็นเรื่องทัศนคติของคริสตชนลาวต่อการจำกัดเสรีภาพทางศาสนา ว่าแท้จริงแล้วคริสตชนมองว่าเป็นเรื่อง

ร้ายหรือไม่ หรือประเด็นสาเหตุของการจำกัดเสรีภาพทางศาสนาของเจ้าหน้าที่ในแต่ละท้องถิ่น เป็นต้น

4) ผลการวิจัยจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การจำกัดเสรีภาพทางศาสนาของคริสตชน ยังหมายถึงการจำกัดเสรีภาพของประชาชนในด้านอื่นๆด้วย เช่น เสรีภาพในการสื่อสาร เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น หรือเสรีภาพทางความเชื่อ เป็นต้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป จึงควรลงลึกในประเด็นเสรีภาพในด้านอื่นๆด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น